

Міністерство освіти і науки України.

Тернопільський національний економічний університет

Навчально-науковий інститут міжнародних економічних відносин ім. Б. Д.

Гаврилишина

Кафедра філософії та політології

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА

на тему:

**«НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІТИЧНА ЕЛІТА В УКРАЇНІ КІНЦЯ ХХ - ПОЧАТКУ
ХХІ СТОЛІТТЯ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ВЛАДИ»**

Студента ІІ курсу групи

ПОЛ 31 Безкостого Романа

Керівник: канд. філос. наук, доцент Гнасевич Н. В.

Підсумкова оцінка:

Національна шкала _____

Кількість балів _____

ECTS _____

Члени комісії: _____ проф Гончарук Т.В.

_____ проф. Рудакевич О.М..

_____ доц. Гнасевич Н. В.

Тернопіль 2020

ПЛАН

міждисциплінарної курсової роботи
студента III курсу групи ПОЛ-31 Безкостого Р.

на тему:

«НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІТИЧНА ЕЛІТА В УКРАЇНІ КІНЦЯ ХХ - ПОЧАТКУ
ХХІ СТОЛІТТЯ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ВЛАДИ»

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ЕЛІТИ В ПОЛІТИЧНІЙ ДУМЦІ

1.1. Аналіз концепцій політичної еліти в історії

1.2. Функції та типологія політичних еліт

1.3. Сутність, зміст, політичного лідерства та його типологія

РОЗДІЛ 2. НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІТИЧНА ЕЛІТА В УКРАЇНІ КІНЦЯ ХХ -
ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

2.1. Проблема становлення політичної еліти та політичного лідерства в Україні
Національно - визвольні змагання в Україні та потреба в політичних лідерах в кінці
ХХ-го століття

2.2. Незалежна Україна. Рухи та політичні лідери як шлях до кристалізації
національної політичної еліти

2.3. Майдан, війна на Сході та основні політичні лідери в Україні: проблеми та
перспективи влади

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Науковий керівник,

Кандидат філософських наук, доцент Н. В. Гнасевич

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ЕЛІТИ В ПОЛІТИЧНІЙ ДУМЦІ

- 1.1. Аналіз концепцій політичної еліти в історії.....7
- 1.2. Функції та типологія політичних еліт.....12
- 1.3. Сутність, зміст, політичного лідерства та його типологія.....16

РОЗДІЛ 2. НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІТИЧНА ЕЛІТА В УКРАЇНІ КІНЦЯ ХХ - ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

- 2.1. Проблема становлення політичної еліти та політичного лідерства в Україні
Національно - визвольні змагання в Україні та потреба в політичних лідерах в кінці
ХХ-го століття.....21
 - 2.2. Незалежна Україна. Рухи та політичні лідери як шлях до кристалізації
національної політичної еліти.....25
 - 2.3. Майдан, війна на Сході та основні політичні лідери в Україні: проблеми та
перспективи влади.....29
- ВИСНОВКИ.....33
- СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....35

ВСТУП

В будь-якому суспільстві існує і повинне існувати меншина населення, яке ухвалює найважливіші рішення в суспільстві і править більшістю. Ця меншина, що здійснює функції управління, володіє специфічними особовими особливостями і професійними якостями, що допомагають перебувати при владі і утримувати її. Цей особливий прошарок людей називають правлячою або політичною елітою.

Під політичною елітою можуть розумітися, наприклад, правляча каста, середньовічна аристократія, правлячий клас Нового часу, елітні групи сучасного суспільства. Всі ці прошарки розрізняються за своїм походженням, способам і джерелам рекрутування, способу життя, проте мають і ряд фундаментальних загальних ознак - займають привілейоване положення в суспільстві, мають більш високий рівень життя, а головне - контролюють основні важелі влади.

XXI століття — період соціальної трансформації, чисельних моделей політичного розвитку та різних підходів до трактування історії. У сучасній політології відбувається широка дискусія про рушійні сили суспільства та його класову структуру, наявність в Україні політичної еліти, її здатності (чи нездатності) як соціальної верстви до загальнонаціональної відповідальності за розвиток країни. У процесі становлення української демократичної державності і формування політичної еліти важливе місце належить вивченню історичного досвіду, а саме — розвитку теорій елітизму.

Останніми роками у науковій літературі розгортаються широкі дискусії щодо визначення поняття «політична еліта». Критеріїв відбору претендентів до групи, що може бути названа «політичною елітою», з одного боку існує значна кількість, з іншого — всі вони такі суперечливі, що за бажанням наповнення поняття може постійно змінюватися як за змістом, так і за масштабами. Можливо, ці вади не є випадковими на даному етапі розвитку як самого суспільства, так і теорії. Завдяки «приблизності» поняття «еліти» вживають там, де наразі потрібне поглиблення

теорії, конкретизація знання, але відповідних підходів, які б відповідали у такому значенні слова науковим вимогам, ще не вироблено. Беручи до уваги дані обставини, все ж таки ризикнемо окреслити межі застосування поняття «політична еліта» в контексті формування теорій еліт.

Стан дослідження проблеми. Над даною проблемою працювали такі дослідники як: М. Головатий, М. Гордієнко, Т. Олійник, С. Бойко, Д. Видрін, А. Пахарєв, Б. Кухта, О. Кордун, Н. Тонкорукова, П. Палах та інші.

Мета дослідження: теоретико-методологічний аналіз ролі політичної еліти, її місце в розвитку сучасного суспільства, основних представників лідерства та їх роль у подальшому розвитку політичної думки України .

Реалізація мети передбачає виконання наступних завдань:

1. Визначити поняття «політична еліта».
2. Проаналізувати типи та функції політичних еліт.
3. Дослідити виникнення і роль політичної еліти в Україні.
4. Визначити проблеми політичного лідерства в Україні та знайти способи їх вирішення.
5. Узагальнити матеріал та зробити висновки.

Об'єктом дослідження є політична еліта та лідерство в сучасній Україні.

Предметом дослідження є специфіка виникнення і розвитку національної політичної еліти в Україні кінця ХХ- початку ХХ століття та сучасного лідерства в Україні.

Методологією дослідження є використання як загальнонаукових, так і спеціальних методів. Серед них, історичний метод дозволяє розглядати різні значення терміну «еліта», вживані в різних країнах і періодах часу; метод дедукції,

для виділення окремого від загального, використаний для приведення фактажу щодо стану політичної еліти на Україні; метод аналізу та синтезу, застосований при виявленні та порівнянні думок дослідників щодо даної проблематики; узагальнюючий метод, завдяки якому ми зафіксували основні проблеми політичного лідерства в Україні.

Політична еліта - це привілейована група, яка займає керівні позиції у владних структурах і безпосередньо бере участь в ухваленні рішень, зв'язаних з використанням влади.

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ЕЛІТИ В ПОЛІТИЧНІЙ ДУМЦІ

1.1. Аналіз концепцій політичної еліти в історії

Політична еліта є частиною великої суспільної групи (спільноти), яка усвідомлює свої інтереси, власну специфічність, певною мірою організована (має досить стабільні й міцні внутрішні зв'язки), диктує внаслідок цього способи та умови реалізації інтересів своєї групи (спільноти), обмежує коло людей, які реалізують функції управління суспільством, розвитком науки, освіти, культури, економіки тощо.

Теорія еліт, що набула розвитку на початку ХХ ст., розглядає політичну владу як основну частину суспільних відносин. Найвагомішими з них вважаються відносини панування й підкорення.

Еліту може виділити зі свого середовища лише велика суспільна група, яка має досить високий рівень політичної суб'єктності. Однак непоодинокими є випадки, коли політична еліта виходить з-під реального контролю власної спільноти. За сприятливих для себе умов, відповідного співвідношення сил усередині спільноти еліта може перетворитися на самостійного розпорядника політичної репрезентації не лише керівної групи, а й усього стану, прошарку і т. ін.

Такий перебіг подій може бути реальним завдяки тому, що еліта об'єднує найвпливовіші кола й угруповання спільнот, станів і т. ін, а також окремих особистостей, які зосредили у своїх руках матеріальні запаси, організаційно-технічні засоби, джерела й засоби масової інформації, мають залежні від них кадри (політиків, ідеологів, апаратників).

«До складу політичної еліти правлячого стану входять, як правило, вищі управлінські кадри та ідеологи (інтелектуали, богема, духовенство). їх добирають

переважно із представників свого стану і вони мають найвагоміші матеріальні й суспільні позиції.

Водночас нерідко реалізуються ще дві можливості поповнення політичної еліти:

- перехід частини ідеологів і політиків на службу до “більш прогресивного” (перспективного у плані кар’єри) стану;
- постійний добір талановитих особистостей з підкорених станів через надання їм привілеїв і можливостей для професійного та матеріального зростання.

Окрім зазначених соціальних груп, до складу еліти входять члени сімей впливових осіб з економічних, адміністративних, політичних кіл. До речі, механізми родинних і особистих зв’язків, протекції істотно впливають на спосіб функціонування еліти, і це слід ураховувати в аналізі суспільної практики та при плануванні політичних акцій.

Проблеми політичної еліти, як і проблеми політичної діяльності, дослідники тлумачать неоднозначно.

Варто пригадати лише стародавніх мислителів, які сперечалися між собою в межах концепцій божественного й природного походження влади. Поєднавши це із сучасною політичною думкою та практикою, ми переконаємося, що ця проблема з категорії вічних.»[8]

Як же вона вирішується за новітніх часів?

Наприкінці XX ст. у політології сформувалися три основні концепції функціонування політичної еліти: елітарна модель; теорія плюралізму еліти; моделі майбутнього державного управління.

1. Елітарна модель передбачає провідну участь у політичній діяльності еліти суспільства, вважаючи участь народу в управлінні державою непотрібною.

У межах цієї концепції розглядають такі напрями:

- макіавеллізм, або теорію захоплення влади правлячою верхівкою (Р. Міхельс, Г. Моска, В. Парето);

- теорія занепаду американської демократії (Р. Мілс);

- теорія самовідновлення панівного стану (П. Бірнбаум).

Розглянемо коротко ідеї цих дослідників.

Роберт Міхельс(1876-1936), досліджуючи внутрішнє життя соціал-демократичної партії Німеччини, дійшов висновку, що будь-якою організацією керує привілейована меншість; вона намагається зберегти та посилити свою владу; цей процес є не-зворотним і характерним для всіх, у тому числі демократичних, партій.

Гаetano Моска (1858-1941) узагальнив теорію Р. Міхельса, поширивши її на все суспільство. Він, зокрема, стверджував, що будь-яке суспільство керується елітою; еліта поділяється на аристократичну (закриту) і демократичну (відкриту); закритість-відкритість еліти не обов'язково збігається з диктаторською чи демократичною системою правління.

Вільфредо Парето (1848-1923) збагатив цю концепцію твердженнями, що еліта однорідна, її зверхність є природною, хоча й не стійкою; гарантією її живучості є оновлення або циркуляція еліти.

Райт Мілс (1916-1962) дослідив владну еліту американського суспільства, відзначивши її єдність, однорідність і аристократизм, що позбавляє народ здійснення своєї суверенної влади власноруч.

П'єр Бірнбаум на французькому матеріалі переконався, що управління державою є привілеєм "спадкоємців" з вищого стану, які не допускають до своїх рядів "соціальних інородців" з іншого стану. Його висновок — демократичні принципи управління державою безнадійно спотворені.

2. Теорія плюралізму еліти критично ставиться до однорідності панівного стану, вважаючи, що говорити про еліту слід у множині (Р. Дал , Р. Арон).

Роберт Дал (1915) — засновник руху до “поліархії” — дослідив генезу місцевої еліти одного з міст США (1961) від періоду влади “патриціїв” до доби “підприємців” і влади поліархічного типу “екс-плебеїв” з його “розсіяною нерівністю”.

Отже, на думку Р. Дала, суспільством керує конгломерат диференційованих і спеціалізованих груп, які укладають угоди між собою і очолюють їх більш-менш підприємливі люди.

Раймон Арон (1905-1983) запропонував концепцію “правлячих категорій” (1965), в якій виокремив меншість, що впливає на управління суспільством: політиків, найвищих адміністративних і військових кадрів, лідерів громадських організацій (профспілок), керівників підприємств, “духовну владу” — діячів церкви, фахівців, мислителів.

Він вважав, що демократія — результат суперництва та впливу різних керівних категорій людей.

3. Моделі майбутнього державного управління базуються на тезі, що складність відносин між державним апаратом і суспільством загалом сприяє урізноманітненню форм державного управління.

Представники цієї концепції вважають, що модель державного управління можна сформулювати на основі аналізу суміжних процесів у межах соціології громадських організацій і соціології політичної діяльності.

М. Крозьє та **Е. Фрігенберг** сформулювали основи теорії політичної діяльності. Остання стверджує, що не існує суспільств, де б індивіди були справді незалежними, оскільки на них тисне система (з невизначеними зонами та розпорощеними ресурсами).

Проблеми корпоратизації державної політики опинилися в центрі уваги **П. Мюллера і Б. Жобера**(1988), які зазначили, що групи тиску не тільки висувають свої вимоги, а й впливають на механізми ухвалення політичних та інших рішень і розробки стратегій розвитку суспільства.

Ознайомившись із деякими сучасними теоріями, не можна не дійти висновку щодо необхідності розрізняти **політичну й правлячу еліту**. Перша існує в усіх суб'єктних станах, а друга репрезентує інтереси правлячої спільноти, яку називають ще елітою влади.

«Еліта влади складається з представників законодавчої, виконавчої, судової влади всіх рівнів, промислових, банківських, аграрних кіл, військово-промислового комплексу, керівних кадрів правоохоронних органів, засобів масової інформації та пропаганди, наукових і навчально-просвітницьких організацій, конфесій і т. ін.

Особливу вагу має правляча еліта за умов перехідного періоду від тоталітаризму до демократії, коли партійно-політичні структури суспільства ще перебувають у зародковому стані, а контролю з боку колишньої політичної еліти (наприклад, комуністичної, фашистської) немає.

Правляча еліта в цьому разі не має чіткої структури та зв'язків усередині своєї спільноти на неформальному рівні, проте досить часто демонструє схожі політичні й ідеологічні позиції з багатьох питань. По суті правляча еліта посттоталітарних суспільств — це соціальний стан номенклатурного дворянства, сформованого не лише за клановими, родинними, ідеологічними критеріями, а й відповідно до лояльності та особистих якостей індивідів.

Досвід суспільного розвитку та державотворення на терені постімперських утворень (наприклад, нові незалежні держави, які виникли внаслідок розпаду СРСР) показує, що проблема становлення національної еліти істотно впливає на процеси соціального управління в зазначених державах. Особливо там, де місцевій еліті

бракує досвіду державного управління й де не відбулося певної політичної структуризації суспільства.

У таких суспільствах еліта структурується переважно на регіонально-клановому та галузевому принципах, що не дає їй змоги на початкових етапах державності піднятися на вищий рівень узагальнення й розуміння своєї провідної історичної ролі та політичної перспективи.

Але це, звичайно, “хвороби” зростання, імунітет до яких виробляється зі зміною поколінь у найвищих ешелонах влади.»[8]

1.2. Функції та типологія політичних еліт

Соціальне призначення політичної еліти виявляється передусім у функціях, які вона виконує в суспільстві. Ці функції є багатоманітними й тісно переплітаються з тими, які виконують політична система суспільства в цілому, її підсистеми та окремі інститути. Як вже зазначалося, головними функціями політичної системи є політичне цілепокладання, владно-політична інтеграція суспільства і регулювання режиму соціально-політичної діяльності. На персоналізованому рівні ці функції виконує політична еліта.

Функція політичного цілепокладання, яку іноді називають стратегічною, полягає в розробці стратегії і тактики розвитку суспільства, визначенні політичної програми дій. Ця функція повною мірою може бути реалізованою лише на вищому рівні політичної еліти (главою держави, парламентаріями, міністрами) з використанням фахівців і результатів наукових досліджень.

Сутність інтегративної функції політичної еліти полягає в забезпеченні цілісності і єдності суспільства, стійкості його політичної та економічної систем, уникненні соціально-політичних конфліктів, знаходженні оптимальних варіантів їх розв'язання в разі виникнення. Важливими змістовими елементами цієї функції є згуртування

різних верств населення, гармонізація їх соціальних інтересів, досягнення суспільного консенсусу, тісної політичної взаємодії і співробітництва всіх суспільних сил. Нездатність політичної еліти виконувати інтегративну функцію загрожує розколом суспільства, зіткненнями різноспрямованих соціальних і політичних сил аж до громадянської війни.

«Еліта виконує основний обсяг роботи щодо прийняття політичних рішень, спрямованих на регулювання суспільних відносин, розв'язання назрілих суспільних проблем і завдань, здійснює розподіл і перерозподіл матеріальних, фінансових, людських та інших ресурсів. У цьому полягає її регулятивна функція. Від якості політичних рішень визначальною мірою залежить ефективність самої політики, успіх у вирішенні поставлених завдань. Ще однією функцією політичної еліти є мобілізаційна, або організаторська, яка полягає в необхідності мобілізації мас для виконання прийнятих рішень і поставлених завдань, практичного здійснення визначеного політичного курсу.

Важливою функцією політичної еліти є вираження і представництво в політичній системі суспільства соціальних інтересів. На інституціональному рівні ця функція найповніше проявляється в діяльності політичних партій і груп інтересів, а на персоналізованому — в політичному лідерстві. Через політичну еліту реалізуються зв'язки між багатоманітними соціальними й політичними спільностями, відбувається їх спілкування між собою з метою з'ясування позицій, досягнення взаємоприйнятних рішень. Еліта виступає тією ланкою, яка не тільки забезпечує горизонтальні зв'язки в суспільстві, а й здійснює вертикальну комунікацію між владою і масами. У цьому полягає її комунікативна функція. Політична еліта виконує також інші функції у політичній системі та в суспільстві в цілому.

Політична еліта не є соціально однорідним утворенням. Вона внутрішньо диференційована і має складну структуру, яку складають різні типи й види еліт, що дає право говорити про неї у множині. Виокремлення елементів структури

політичної еліти, її поділ на типи й види можуть здійснюватись за різними ознаками. Найбільш загальними з них є місце в політичній системі та обсяг владних повноважень.

Як уже зазначалось, ще В. Парето за місцем у політичній системі поділяв еліту на правлячу і неправлячу, або контр-еліту. До **правлячої еліти** належать усі ті, хто прямо чи опосередковано бере участь в управлінні суспільством, а до **контреліти** — такі особи, які наділені характерними для еліти якостями, але внаслідок свого соціального статусу чи різних перешкод не мають доступу до управління. Контр-елітою може виступати політична опозиція, що прагне послабити владу правлячої еліти і взяти на себе частину її повноважень. Однак В. Парето розумів під контрелітою не просто політичну опозицію, а таку наділену елітарними якостями соціальну групу, яка не входить і не прагне увійти до складу правлячої еліти, а ставить собі за мету взагалі позбавити правлячу еліту влади й натомість створити нову систему здійснення влади. Саме з таким протистоянням він пов'язував виникнення соціальних революцій і дію закону циркуляції еліт.»[14]

За часом і засобами утвердження панування політичні еліти поділяються на традиційні й сучасні. Влада **традиційних еліт** спирається на традиційні цінності: звичаї, традиції, знатність походження, власність на землю, військова доблесть, релігійні заслуги тощо. Відповідно до цих цінностей виокремлюються такі складові політичної еліти, як родова знать, земельна аристократія, воєнна еліта, релігійні ієрархи тощо. Влада **сучасних еліт** базується на сучасних цінностях, до яких належать, зокрема, промисловий (особливо фінансовий) капітал, освіченість, професійні досягнення та ін. Відповідно, до сучасних еліт належать підприємці, освічені політичні лідери, представники науково-технічної інтелігенції, мистецтв тощо, але не всі, а лише ті, хто безпосередньо чи опосередковано займає владні позиції або має можливість істотно впливати на прийняття політичних рішень.

Близьким до цієї типології є поділ еліт залежно від основи їх формування на еліту **крові**, еліту **власності** та еліту **інтелектуальної продуктивності**. На

основі крові формується еліта доіндустріального суспільства, на основі приватної власності, багатства — еліта індустріального, а на основі інтелектуальної продуктивності — постіндустріального суспільства.

«Сучасні еліти за обсягом владних повноважень поділяються на вищі, середні та адміністративні. Чітких критеріїв такого поділу немає. Вважається, що до **вищої еліти** належать ті, хто приймає найбільш значущі для всього суспільства політичні рішення. Це провідні політичні керівники — глава держави, голова парламенту, прем'єр-міністр, голова Верховного суду, а також ті, хто обіймає високі пости в законодавчій, виконавчій та судовій гілках влади (безпосереднє оточення глави держави, голови парламенту, прем'єр-міністра, керівники центральних органів виконавчої влади, провідних політичних партій, політичних фракцій у парламенті). У кількісному відношенні вища еліта складає в країні 100—200 осіб. Опосередкованим показником належності до неї є відомість. Це особи, які відомі як ті, хто приймає рішення.

Середня політична еліта формується з великої кількості виборних посадових осіб. Це члени парламенту, губернатори, мери великих міст, лідери різних політичних партій і провідних груп інтересів тощо. В її середовищі є своя досить значна диференціація. Об'єднує представників середньої політичної еліти хіба що те, що вони є виборними, а не призначуваними особами.

Адміністративну еліту складає вищий прошарок державних службовців (чиновництва), які займають вищі позиції в міністерствах, департаментах, комітетах та інших органах державного управління. На посади вони не обираються, а призначаються.

За змістом діяльності і функцій політична еліта поділяється на **партійну, воєнну, адміністративну та ідеологічну**, а за способом формування — на закриту й відкриту. **Еліти закритого типу** відтворюються на власній основі. Вони максимально утруднюють проникнення до своїх лав нових членів, застосовуючи жорсткі критерії відбору. **Еліти відкритого типу** відтворюються з залученням до

свого складу представників нижчих верств населення, наділених елітарними рисами. Ці еліти оновлюються більш інтенсивно, ніж закриті, вміло використовують свіжі сили у СВОЇХ ЦІЛЯХ, гнучко пристосовуються до політичних змін.

Залежно від масштабів діяльності політичні еліти поділяються на загальнонаціональну та регіональні. **Регіональні політичні еліти** відіграють особливо важливу роль у федеративних державах, де організація влади в суб'єктах федерації, як правило, повторює організацію влади в державі в цілому. За таких умов політична еліта суб'єктів федерації має таку ж структуру, як і загальнонаціональна еліта. В унітарних державах до регіональних політичних еліт належать керівний склад органів державного управління вищих адміністративно-територіальних одиниць, депутати органів місцевого самоврядування цих одиниць. Окремі еліти формуються в автономних утвореннях.

Оригінальну типологію політичних еліт запропонував В. Парето. Крім правлячої і неправлячої еліти (контреліти), залежно від стилю правління він виокремлював еліту «левів» та еліту «лисів». До першої належать консервативно налаштовані прихильники силових методів правління, які виступають проти радикальних суспільних змін. До другої — люди динамічні, майстри обману й політичних комбінацій, прихильники радикальних перетворень у суспільстві, які під час їх здійснення спираються не на силу, а на переконання. В умовах політичної стабільності переважають керівники-«леви». Нестабільність політичної системи вимагає правління еліти «лисів». Рівновага в суспільстві дотримується за умови пропорційного притоку до еліти представників обох типів еліт.» [14]

1.3. Сутність, зміст, політичного лідерства та його типологія

Політичне лідерство - це процес взаємодії, в ході якої одні люди (лідери) знають і виражають потреби і інтереси своїх послідовників і через це володіють

престижем і впливом, а інші (їх прихильники) добровільно віддають їм частину своїх владних повноважень для здійснення цілеспрямованого представництва і реалізації власних інтересів.

Політичний лідер - це і центр влади, і «мозок» і «візитна картка» тих сил, які його висувають на елітарні лідируючі позиції. І забезпечують йому постійну, тривалу підтримку. Він - політичний менеджер, що управляє, керівник своїх послідовників і прихильників.

В структурі політичного лідерства можна виділити три основні компоненти: особові якості лідера, інструменти здійснення влади, ситуацію, в якій діє лідер, і вплив якої випробовує. Залежно від комбінації цих трьох компонентів залежить ефективність його діяльності. Лідер повинен володіти певними якостями. Якості лідера дослідники об'єднують в три групи - природні, етичні і професійні. До числа природних якостей відносяться - сила характеру, рішучість, інтуїція, магнетизм особи. До числа етичних - гуманізм, відповідальність, чесність. До професійних якостей учені відносять аналітичні здібності, уміння швидко і точно орієнтуватися в обстановці, компетентність, гнучкість, готовність до компромісів.

Загальноновизнаною і зберігаючою свою актуальність є типологія лідерства М.Вебера. Він виділив три типи лідерства:

- **Традиційне лідерство** – спирається на механізм традицій, ритуалів, силу звички. Звичка підкорятися заснована на вірі в святість традиції і передачі влади за спадком. Право ж на панування лідер придбає завдяки своєму походженню. Цей тип лідерства втілює правління вождів, старійшин, монархів.
- **Харизматичне лідерство** припускає виняткові якості самого лідера, якими він володіє насправді або які приписуються йому його оточенням і всіляко роздуваються засобами масової інформації. Харизматичними лідерами були

В.І. Ленін, І.Сталін, А.Гітлер, Мао Цзедун, Р.Хомейні та ін. Основою легітимності харизматичного лідера є його перевага над іншими.

- **Раціонально-легальне (демократичне) лідерство** засновано на існуючій в суспільстві нормативно-правовій базі. Наприклад, відповідно до конституційних норм громадяни обирають президента своєї країни, довіряючи йому на певний термін вищий пост в державі. Основою його легітимності є президентський статус (державна посада).

Політичні лідери можуть поєднувати в собі відразу декілька типів лідерства. Наприклад, раціонально-правовий лідер може володіти і харизматичними якостями (Ш. де Голль - Франція, Рузвельт - США).

По стилю керівництва лідери діляться на три основні типу: авторитарний, демократичний і ліберальний. Можлива диференціація і типологія політичного лідерства на основі комплексу чинників: а) якостей самого лідера; б) властивостей його прихильників; в) взаємозв'язки між лідером і прихильниками; г) ситуації, в якій здійснюється лідерство.

Виходячи з цих чинників, виділяють чотири збірні типи лідерів:

- **«прапорносець»**. Володіє власним баченням реалій і перспектив, здатний визначати мету і способи їх досягнення, впливати на прихильників;
- **«служитель»**. Виступає в ролі виразника інтересів своїх прихильників, керується їх бажаннями і діє від їх імені.
- **«торговець»**. Здатний переконати людей в привабливості своїх ідей і планів, примусити їх «купити» ці ідеї і плани;
- **«пожежник»**. Здатний відгукнутися на актуальні проблеми і насущні вимоги моменту, адекватно реагувати на них.

Існують різні теорії, що пояснюють феномен лідерства. **Теорія рис.** Її прихильники надають основну увагу видатним індивідуальним рисам людини. Виділяються такі якості, розвинений інтелект, сила волі, як уміння передбачати, енергійність, здатність привертати увагу, такт і ін.

У ряді випадків питання про становлення лідера пояснюється суто психологічними аспектами взаємодії лідера і груп. Або, наприклад, політичний погляд, курс обумовлюється темпераментом, складом характеру людини і іншими суб'єктивними моментами. Так, вважається, що холерики схильні до авторитарного способу управління, сангвініки - до опортунізму, флегматики сповнені пошана до демократичних свобод, індіферентні до політичної боротьби і т.д. Ситуаційна концепція схильна вважати, що лідер своїм «народженням» багато в чому зобов'язаний ситуації. Наприклад, «потрібна людина» виявилася в потрібний час» в потрібному місці». Тобто зумів оцінити ситуацію і не упустив свій шанс. Але тут необхідно, щоб і сам потенційний лідер «дозрів» для виниклої ситуації.

Теорія визначальної ролі послідовників акцентує увагу на відносинах лідера з відомими (активістами, послідовниками, виборцями, що підтримують даного лідера). Згідно цієї теорії, лідер повинен орієнтуватися на інтереси і потреби тієї групи, тих соціальних прошарків, які готові його підтримати, які і роблять з нього лідера.

Психоаналітичні концепції лідерства можна умовно розділити на три основні напрями. Згідно першого - в «масовій людині» живе потреба в авторитеті і покровителі. Відсутність лідера - героя для багатьох людей стає мало не трагедією. І такі люди посилено шукають собі кумирів і інколи створюють героїв навіть з посередніх людей (З.Фрейд).

Другий напрям поділяє народ на лідерів і масу. Значення лідерів у суспільному житті він сильно перебільшує, а роль натовпу, навпаки – недооцінює. На його думку,

лідери можуть все, достатньо тільки їм навчитися володіти психологією маси. Натовп завжди шукає вождя і сам прагне до підпорядкування (Г.Лебон).

Третій напрям психологічної концепції пояснює феномен лідерства існуванням певного типу осіб, схильних до авторитаризму і постійно прагнучих до влади. Нерідко ці люди мають певні комплекси неповноцінності і щоб якось їх компенсувати, прагнуть проявити себе, підносячись над іншими (Е.Фромм).

РОЗДІЛ 2

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІТИЧНА ЕЛІТА В УКРАЇНІ КІНЦЯ ХХ- ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

2.1. Проблема становлення політичної еліти та політичного лідерства в Україні. Національно - визвольні змагання в Україні та потреба в політичних лідерах в кінці ХХ-го століття

В Україні завжди існувала проблема національної політичної еліти, здатної розв'язувати складні державотворчі завдання у конкретній історичній ситуації. Такі визначні постаті української політичної думки, як В. Липинський, В. Кучабський, Д. Донцов, пояснювали причини поразок українських національно-визвольних змагань відсутністю національної політичної еліти. Це твердження справедливе, якщо брати до уваги те, що політична еліта може сформуватися в умовах національної держави, коли політика є важливою сферою суспільного життя. Короткочасний період боротьби за Українську державу і ще менш тривале існування цієї держави в історичному сенсі були недостатніми, щоб визріла повноцінна національна політична еліта.

Після окупації більшовиками України в 1921 році відбулася українське суспільство зазнало величезних втрат в плані винищення української еліти того часу. Дещо кращими умовами для розвитку «української думки» були в Західній Україні, яка на той час була у складі Польщі (Східна Галичина, Західна Волинь, Холмщина, Підляшшя), Румунії (Північна Буковина, Південна Бессарабія) та Чехословаччини (Закарпаття). Окупацію Польщею, Румунією та Чехословаччиною західноукраїнських земель узаконила Паризька мирна конференція 1919 р.

Лідером суспільно-політичного життя західноукраїнських земель був націоналістичний рух. В 1920 р. було створено Українську військову організацію (УВО), яка ставила перед собою завдання боротьби проти польської окупації. Організацію очолив колишній командир січових стрільців Євген Коновалець. В 1929 р. УВО, об'єднавшись з студентськими націоналістичними організаціями трансформувалась в Організацію українських націоналістів, яку очолив Євген Коновалець. Перебуваючи на підпільному становищі ОУН метою своєї діяльності ставила створення Української самостійної соборної держави. Ідеологією організації став український інтегральний націоналізм, якому були характерні тоталітарні тенденції, але, який на відміну від тогочасних європейських тоталітарних ідеологій виник в середовищі поневоленої нації та який не зазіхав на етнічні території інших націй.

ОУН практикувала методи індивідуальних терактів проти представників польської влади (атентати). Найвідомішим було вбивство в 1934 р. міністра внутрішніх справ Польщі Броніслава Перацького, який був відповідальним за злочинну політику пацифікації. Польський уряд розпочав наступ на українців, тисячі яких було звинувачено у зв'язках з ОУН. Впродовж 1935 – 1936 рр. у Варшаві і Львові відбулись судові процеси над членами Крайової езекутиви ОУН на західноукраїнських землях. На судових засідання українські націоналісти поводитись гідно та впевнено, серед них виділявся Степан Бандера, який очолював Крайову езекутивну ОУН на західноукраїнських землях. Активізація ОУН та збільшення її прихильників хвилювало не лише Варшаву, але і Москву, яка боялась поширення діяльності ОУН на територію УРСР, саме тому в травні 1938 р. радянський агент Павло Судоплатов в Роттердамі вбив лідера ОУН Євгена Коновальця.

«Після вбивства радянським агентом Судоплатовим Євгена Коновальця Провід ОУН очолив полковник Андрій Мельник, соратник Коновальця з

часів боротьби УНР та спільної праці в лавах УВО. У серпні 1939 року в Римі відбувся другий Великий Збір Українських Націоналістів, який офіційно затвердив Андрія Мельника на посаді голови ПУН. Проте група молодих націоналістів на чолі зі Степаном Бандерою, яка після окупації Польщі Німеччиною повернулася з тюрем і була відірвана від діяльності Організації, почала домагатися від ПУН та його голови полковника Андрія Мельника зміни вичікувальної тактики ОУН, а також усунення з ПУН кількох його членів. Конфлікт набрав гострих форм і призвів до розколу. У лютому 1940 року утворився «Револьюційний Провід ОУН» на чолі з Бандерою.»[3]

Через рік Револьюційний Провід ОУН скликав II Великий Збір ОУН, на якому одностайно обрано головою Проводу Степана Бандеру. Під його проводом ОУН-Б стає кипучою револьюційною організацією. Вона розбудовує організаційну мережу на Рідних Землях, творить похідні групи ОУН-Б з того членства, що було за кордоном, і в порозумінні з прихильними українській справі німецькими військовими колами творить український легіон та організує визвольну боротьбу, спільно з іншими поневоленими Москвою народами. Ця частина ОУН відома під назвою ОУН-револьюціонерів (ОУН-р) (пізніше — ОУН-СД, популярна назва бандерівці).

«Перед вибухом німецько-радянської війни Бандера ініціює створення в Кракові Українського Національного Комітету для консолідації українських політичних сил до боротьби за державність.

Рішенням Проводу Організації 30 червня 1941 р. проголошено відновлення Української Держави у Львові. Ця подія стала спробою «поставити перед фактом» керівництво Третього Рейху та змусити визнати українську боротьбу. Проте Гітлер доручив своїй поліції негайно зліквідувати цю «змову українських самостійників». Як вислід — гітлерівці заарештували Бандеру після акту проголошення віднови Української Держави — 5 липня 1941. Якийсь час Провідник

перебував у берлінській поліційній тюрмі на Принцрегентен-штрассе (також Володимир Стахів). У січні 1942 року разом з кількома соратниками з ОУНР потрапив до «Целленбау» — відокремленого бараку («бункеру») в концтаборі «Заксенгавзен», відомого місця утримування найбільш важливих в'язнів Райху та кращими умовами ув'язнення у порівнянні з умовами концтабору.

Степан Бандера і кілька інших провідних членів ОУН у вересні (чи грудні) 1944 р. звільнені нацистами з ув'язнення. Гітлерівці пробували приєднати до своїх сил ОУН-Б і УПА як союзників проти Москви. На чолі цього руху вони планували поставити генерала А. Власова.»[3]

У той час в Україні головною персоною був Роман Шухевич який очолив військове крило ОУН – УПА. Роман Шухевич, як і багато українських хлопців і дівчат, мріяв про створення незалежної України. В багатьох сферах він утверджував українське та українство. Його ім'я золотими літерами вписано до пантеону української слави. “Шух”, “Дзвін”, “Щука”, “Степан”, “Туча”, “Чернець”, “Ратник”, “Роман Лозовський”, “Тур”, “Тарас Чупринка” – це далеко не всі псевда, під якими Роман Шухевич виступав в структурах українського визвольного руху 1920–1950-х рр.

Він проявив себе як громадський, культурний, військовий та політичний діяч. Насамперед як Головний Командир Української Повстанської Армії, генерал-хорунжий (з 1946 р.), член Українського Державного Правління (1941 р.), Голова Бюро Проводу Організації Українських Націоналістів (ОУН) у 1943–1950 рр., Голова Генерального Секретаріату Української Головної Визвольної Ради (УГВР) у 1944–1950 рр., Генеральний Секретар військових справ (1944–1950 рр.).

Але перебуваючи у складних умовах – воюючи проти двох окупантів: більшовиків та гітлерівців, без міжнародної підтримки УПА не змогли здобути Українську державу. А після поразки Німеччини більшовики остаточно окупували усю Україну і

боролися з УПА до 1956р. У 1950році був вбитий Роман Шухевич, а у 1959 – Степан Бандера.

2.2.Незалежна Україна. Рухи та політичні лідери як шлях до кристалізації національної політичної еліти

В Україні, де була проголошена державна незалежність у серпні 1991 року, стан вирішення цієї проблеми залишається майже таким самим, як і тоді, коли існувала монархична влада КПРС. Тому, цілком природно, що тут і досі триває небачене за масштабами пограбування мас та насильство над ними цією організованою меншістю. Але якщо у сталінсько-брежнєвському варіанті політичної системи легітимність насильства з боку еліти здійснювалась за допомогою ідеологічного міфу про «світле комуністичне майбутнє», то після 1991 р. для цього активно використовується ідея «розбудови незалежної демократичної держави».

«Більшість населення неспроможна протягом відносно короткого періоду подолати стереотипи тоталітарної свідомості, комунітарний спосіб життя, не готова сприйняти альтернативні цінності, а саме — цінності громадянського суспільства.

Передусім це пов'язано з спадщиною та генофондом, які залишилися Україні після краху комуністичного режиму в колишньому СРСР та після його розпаду.

Починаючи з серпня 1991 року, керівній еліті вдалося не лише поглинути колишню опозицію. Еліта домоглася співпраці з демократично орієнтованими інтелектуалами, які не брали активної участі у бурхливому політичному житті у 1989-1991 рр. Саме задля цього були створені різні інституції (наприклад, т.зв. Державна дума України та її колеги).

Проміжний режим, котрий виник в Україні внаслідок соціальних трансформацій після розпаду СРСР, поки що не став демократичним на ділі. Радше, його можна розглядати як формально демократичний. До нього можна застосувати різні назви:

іліберальний, або «бюрократичний авторитаризм», або «посткомуністичний неототалітаризм»»[15]

Та, незалежно від назви, реальність в Україні є такою, що суспільство має політичні інститути, які за формальними ознаками цілком демократичні, але визначені конституцією та законами процедури їхнього функціонування постійно порушуються. Перебіг парламентських і президентських виборів засвідчує недотримання політичними елітами демократичних норм у реальній, а не декларованій політичній діяльності.

Отже, сьогодні вже є очевидним, що політичні зміни у колишніх комуністичних країнах мають якісно різний характер, різну суспільну спрямованість, різну систему соціальних та політичних координат. Відтак певну схожість між цими країнами можна знайти хіба що у їхньому недавньому історичному минулому і, можливо, у декларованих ними цінностях та загальнозживаних гаслах, ніж у їхньому реальному сьогоденні.

Щодо України, сутність трансформації політичної влади та політичної еліти у ній після розпаду колишнього СРСР можна зрозуміти лише з контексту тіньового політичного процесу і таким чином — безболісного, навіть органічного для керівної політичної еліти переходу від комуністично-номенклатурного тоталітаризму до посткомуністично-номенклатурного неототалітаризму.

В'ячеслав Максимович Чорновіл - український політик, публіцист, літературний критик, діяч руху опору проти зросійщення та національної дискримінації українського народу, політичний в'язень СРСР. Провідник українського національно-демократичного визвольного руху кінця 80-х — 90-х років; Герой України (2000, посмертно). Лауреат Міжнародної журналістської премії імені Ніколаса Томаліна (1975).

Ініціатор проголошення Декларації про державний суверенітет України 16 липня 1990 року та Акту проголошення Незалежності України 24 серпня 1991 року

Разом із іншими видатними діячами започаткував в Україні національно-визвольний рух шістдесятників та дисидентів. Засновник та головний редактор підпільного українського часопису «Український вісник». Член Української Гельсінської групи. Один із ініціаторів створення Української гельсінської спілки. Кілька разів ув'язнений за «антирадянську пропаганду» (1967–1969, 1972–1979, 1980–1988). Перебував у мордовських таборах суворого режиму і на засланні. Сумарно пробув у неволі 17 років. У 1990-1992 рр. — голова Львівської обласної ради. Народний депутат України з березня 1990 р.

Кандидат у Президенти України на виборах 1991 р (2 місце, 7 420 727 голосів або 23,27 %). З 1992 р. і до смерті — голова Народного Руху України. З жовтня 1991 — Гетьман українського козацтва. З 1995 року член української делегації в Парламентській Асамблеї Ради Європи.

Загинув 25 березня 1999 року за нез'ясованих обставин в автокатастрофі на шосе під Борисполем. Чимала частина суспільства досі переконана, що Чорновола прибрали як небезпечного конкурента на майбутніх президентських виборах. Похований у Києві на Байковому кладовищі на центральній алеї. У похороні взяли участь сотні тисяч людей.

Слава Стецько – справжнє дівоче ім'я та прізвище Анна-Євгенія Музика народилася в селі Романівка Тереховлянського району 14 травня 1920 року. Закінчила Тереховлянську українську гімназію, брала участь у Марійській дружині. У 1938 вісімнадцятирічна дівчина стала членом Організації Українських Націоналістів. З приходом у 1939 році в Західну Україну більшовицької влади, покинула рідні місця, де багато хто знав про її національно-патріотичні переконання і перебралася на Львівщину. Працювала вчителькою в сільській школі, водночас навчаючись у Львівському університеті на факультеті мостобудування. Брала активну участь у націоналістичному підпіллі: була референтом з питань культури

міської управи. На початку 1940-х років очолювала жіночу мережу юнацтва ОУН – самостійників-державників.

«Коли у 1944 році Львів зайняли більшовики, дівчина отримала розпорядження організації виїхати на Захід. Спочатку мешкала у Відні, згодом у Мюнхені, де й познайомилася зі своїм майбутнім чоловіком Ярославом Стецьком. Після ліквідації фашистами Української Держави, створеної у 1941 році, Анна Музика знову повернулася до підпільної роботи. У 1942-1944 роках разом із К. Зарицькою розбудовувала мережу Українського Червоного Хреста при УПА. У 1945 році Анна Музика за завданням Проводу ОУН врятувала у Відні тяжко пораненого Ярослава Стецька від переслідування НКВД, а в 1946 році стала його дружиною, взявши собі ім'я Слава.

З кінця 1945 року Ярослав Стецько очолив Антибільшовицький блок народів (АБН) і Слава увійшла до його центрального комітету, очолювала редакцію часопису «АБН кориспонденс». Її енциклопедичні знання, висока ерудиція і хист політичного аналітика знадобилася в роботі керівника пресбюро АБН, редактора журналів «АБН кориспонденс», «Юкрейніє ревію». Була співорганізатором Червоного Хреста УПА, жіночої мережі і юнацтва ОУН. Слава Стецько, перебуваючи в еміграції, сприяла розвитку політичної думки, пропагувала і відстоювала ідеї української самодержавності у зустрічах із лідерами ряду світових держав. Після смерті чоловіка у 1986 році очолила АБН.

Влітку 1991 року, через довгі роки еміграції, за півтора місяця до проголошення Україною своєї незалежності, вона приїхала на рідну землю. В 1993 році під її керівництвом ОУН відновила свою діяльність в Україні у вигляді легальної політичної партії – Конгресу українських націоналістів. Будучи головою ОУН, вона очолила й новостворений КУН. Брала участь у створенні виборчого блоку «Національний фронт».

Діяльність Слави Стецько, її боротьба, великі заслуги й авторитет високо поцінювалися українським народом. Її обирали депутатом Верховної Ради України в 1997, 1998, 2002 роках. Як найстарший за віком депутат, вона проголошувала присягу народного депутата України в день відкриття перших сесій парламенту. У Верховній Раді сприяла створенню депутатського об'єднання «Нація і держава». Померла Слава Стецько 11 березня 2003 року в Мюнхені. Похована 16 березня 2003 року на Байковому кладовищі в Києві.»[18]

Як бачимо після розпаду СРСР Україна після багаторічної окупації не змогла швидко сформувати критичну масу політичних лідерів які змогли б вирвати Україну з впливу Росії і сформувати сильну і дійсно незалежну державу.

2.3. Майдан, війна на Сході та основні політичні лідери в Україні. Проблеми та перспективи влади

У 2013 році коли уряд Азарова зупинив процес входження України у Євросоюз Україною пройшли мітинги проти такого рішення. Більше місяця студенти які стали основною рушійною силою, проводили мирний мітинг у Києві. З самого початку студенти заявили що вони не хочуть бачити жодного політичного прапора на своїх мітингах, тому політичні партії проводили свої демонстрації окремо.

Але вже 1 грудня вночі демонстрацію студентів було жорстоко розігнано. Цей крок був дуже дивним та нелогічним, оскільки постоявши ще декілька днів студенти розійшлися самі. Побиття студентів сколихнуло усю Україну. І вже вечером на Хрищатику почали збиратися люди зводячи барикади.

Головними вимогами мітингувальників стали відставка Кабміну, а також проведення позачергових виборів президента й уряду. Для реалізації цих цілей був оголошений загальнонаціональний страйк. Але через те що тодішні «лідери

майдану» займалися політиканщиною після декількох місяців стояння на місці і без досягнення виконання вимог ситуація отримала все більше радикальніший настрій.

І тоді уряд зробив свою фатальну помилку проголосувавши за «диктаторські закони». Дані закони вносили жорсткі обмеження для громадян. 19 січня 2014 року відбулися запеклі протистояння на Грушевського. Там і розпочалась одна з найкривавіших сторінок Революції Гідності. Остаточо втративши довіру до «лідерів майдану» люди почали діяти радіально і приєднуватися до загонів самооборони та «Правого сектору».

Тоді ж, біля стадіону “Динамо”, почали зводити перші барикади. Незабаром Грушевського перетворилася на суцільне вогнище. Щомиті чулися вибухи гранат, феєрверків і петард. Під час сутичок на Грушевського, було поранено десятки протестувальників. Але народний рух було вже не зупинити.

«Цей кривавий день вкотре довів безстрашність і рішучість українців у боротьбі за справедливість та свободу. А події того часу назавжди закарбувалися у піснях, які швидко стали народними.

Сутички, що почалися на Грушевського у день Водохреща, тривали кілька днів. На Євромайдан прийшла перша смерть. 22 січня, від вогнепальних поранень, загинули Сергій Нігоян та білорус Михайло Жизневський. Тоді ж стало відомо про викрадення двох активістів — Ігоря Луценка та Юрія Вербицького. Тіло останнього знайшли зі слідами катувань у лісосмузі на Київщині. У МВС же тоді цинічно заявили, що чоловік помер від переохолодження.»[20]

18 - 21 лютого у Києві були найжорсткіші протистояння між силовиками та учасниками Євромайдану, які називають завершальним етапом "Революції гідності". Результатом стала втеча з країни Віктора Януковича та частини його оточення.

Після втечі Януковича Росія анексувала Крим та розпочала дестабілізацію на Донбасі. Першими хто зумів зупинити ворога були добровольчі формування які

склалися з мітингувальників на Майдані. Також на політичній арені замайорили нові імена: Д.Ярош, А.Білецький та інші представники Доброольчих формувать на націоналістичних рухів.

Але завдяки великому впливу телебачення на населення на виборах у 2014 році переміг П.Порошенко. Але через лояльну політику до представників тодішньої проросійської опозиції та не логічну діяльність по роздробленню та ліквідації добровольчих формувань, швидко втратив довіру в військовослужбовців та представників націоналістичних рухів. Також варто зазначити, що протягом правління П.Порошенка проросійська опозиція сильно зміцнилася в інформаційному плані скуповуючи усі можливі телеканали.

Також основною помилкою для тодішнього президента стала зміна курсу «закінчити війну за два тижні» на довготривалі та ганебні перемовини у форматі «мінських домовленостей». Дані перемовини стали основною причиною зупинки наступу українських військ та втратою мотивації серед військових.

Після не виправданих надій та зміцненням проросійської опозиції в інформаційному плані Порошенко опинився в стані «підбитого пілота». Рейтинги опитувань демонстрували що Порошенко значно втратив підтримки у народу, а лідером на політичній арені стає гарно пропіарений В.Зеленський. Фатальною помилкою для П.Порошенка стала участь у президентських виборах, а не підтримка когось із військових, враховуючи настрої населення та недовіру у військовослужбовців. Як показали вибори у 2019 році на яких переміг В.Зеленський – Україна потребує нових лідерів політичної думки.

Сконцентровані у руках олігархічного класу засоби масової інформації значно сповільнюють народження нових лідерів у політиці. Політичні представники рік за роком пропонують свої кандидатури на виборах, переходячи навіть з політичних партій у конкуруючі партії.

Сьогоднішня ситуація в Україні є наслідком відсутності сформованої політичної свідомості у народу та діяльність політиків тільки на телеканалах. Що вносить зневіру в населення, що зміна влади не приносить жодного результату.

ВИСНОВКИ

Україні потрібні еліти, які, окрім високого професіоналізму, були б вірними принципам політичної й особистої доброчесності. Мірилом для них має бути система цінностей, де на першому місці – національні інтереси. При цьому вони не зраджували б своїм моральним принципам навіть тоді, коли до цього їх спонукають практичні інтереси партії, лояльність до вищого керівництва чи приватне прохання кума. Саме таким діячам під силу буде остаточно розірвати пуповину зі старою системою.

Ось тоді й стане можливим створити в країні бажаний політичний уклад, утвердити її суб'єктність і вписати її у світовий контекст. Бо вийти з історичної тіні Україна зможе лише тоді, коли її політична еліта здобудеться на духовне й інтелектуальне лідерство.

Питання, чи спроможна нинішня українська еліта переформатуватися й породити із себе якісно нову політичну силу з описаними ознаками, залишається відкритим. І навіть якщо народ, зайнятий проблемами виживання, не формулює цього запиту настільки, щоб він був електорально вигідним, нової еліти вимагає українська історія і державна безпека.

Відповідальності з громадянського суспільства ніхто не знімав. Адже саме з нього виростає еліта, саме з нього вона черпає свої ціннісні установки. А суспільство наше століттями було об'єктом імперського насильства, яке формувало стійкий стереотип: вижити – значить пристосуватися. Тому хабарництво, кумівство, готовність зректися цінностей задля соціальних благ – все це було «цінностями виживання», випробуваними впродовж століть, і критеріями, за якими проводилась селекція політичних еліт.

Але якщо в минулому такі риси й давали комусь можливість вижити, то сьогодні вони штовхають країну до поразки. Тому в умовах нинішніх викликів логіка виживання має спонукати нас до ціннісної трансформації як політичних еліт, так і всього громадянського суспільства.

Потрібно наголосити на особливій гостроті цього завдання в сучасних умовах. Адже сучасному суспільству потрібні нові якості поведінки, політична еліта іншого гатунку, яка б забезпечила справжній прорив, без чого вихід з кризи не можливий. Серед якостей, які особливо потрібні вітчизняній еліті, на перше місце слід би поставити високу моральність, професіоналізм, духовну самостійність, гідність, котрих не шанувало суспільство радянське і яких так бракує сучасній українській політичній еліті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баган Олег. Націоналізм і націоналістичний рух. Історія та ідеї. Дрогобич: «Відродження», 1994. 192 с.
2. Багряна А. Анна Багряна про Марію Заньковецьку, Олену Телігу, Вангу, Марію Приймаченко, Славу Стецько. Київ: Антологія, 2016. 94 с. (Життя видатних дітей).
3. Бандера Степан Андрійович. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>
4. Ванат І. Наша слава – наша гордість: до річниці від дня смерті Слави Стецько. *Вільне життя*. 2004. 6 берез. С. 5.
5. Гулько Я. Легендарне подружжя Стецьків. *Тернопіль вечірній*. 2009. 11 лют. С. 17.
6. Гусаков І. Незламний дух української революціонерки ХХ ст. *Педагогічна думка*. 2011. № 4. С. 85-86.
7. Іванишин Василь. Українська ідея: вибрані твори / за ред. Петра Іванишина. Дрогобич: Посвіт, 2014. 928 с.
8. Керівні групи суспільства та їхня еліта. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/politolog/15157/>
9. Каменюк О. Вона жила Україною. *Вільне життя*. 2010. 14 трав. С. 6.
10. Каменюк О. Приклад жертвовного служіння: Ярослава Стецько. *Вільне життя*. 2014. 2 квіт. С. 6
11. Мельничук Б. Вірна дочка України. Слава Стецько: життєпис у боротьбі. Тернопіль : Астон, 2011. 127 с.
12. Нація. Державність. Націоналізм. / В. Іванишин. Дрогобич; Львів : Відродження, 1992. 176 с
13. Політика – справа всього життя: 14 травня виповнюється 90 років від дня народження Слави Стецько. *Шкільна бібліотека*. 2010. С. 30-31.
14. Типологія політичних еліт [Електронний ресурс] - режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-text-6433.html>

15. Політичне лідерство в посткомуністичній Україні. URL: http://studies.in.ua/polit_elita-seminar/1845-poltichne-lderstvo-v-postkomunstichny-ukrayin.html
16. Рудакевич О. М. Національний принцип: етнополітична концепція нації : моногр. Тернопіль: ТНЕУ, 2009. 292 с.
17. Рудакевич О. М. Демократія як чинник формування націй і національних держав *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2012. Вип. 6. С. 91–100.
18. Стецько Ярослава. URL: <https://tobm.org.ua/stetsko-yaroslava/>
19. Томахів В. Я. Політологія. Навчальний посібник. Тернопіль ТНЕУ, 2017. 183 с.
20. У 2014 році на Майдані відбулося «Криваве Водохреще». URL: <https://varta1.com.ua/u-2014-rotsi-na-majdani-vidbulosya-kryvave-vodohreshha-foto/>